

กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต
Management Strategies of Elderly Schools According to The Concept of
Developing the Quality of Life

สุทธิพงศ์ เสมสูงเนิน¹, สุบิน ยुरาราช² และ สุพรรณณี สมานญาติ³
Sutthipong Semsoongnern¹, Subin Yurarach² and Supanee Samarnyat³

วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
Graduate College of Management, Sripatum University, Thailand
Corresponding Author E-mail: ¹ Spt.office63@gmail.com

Retrieved: November 21, 2023; Revised: June 20, 2024; Accepted: June 22, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต 2) เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามของการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต และ 3) เพื่อพัฒนาและประเมินคุณภาพของกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต แบบแผนการวิจัยเป็นการวิจัยผสมวิธีแบบพหุระยะ ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ โรงเรียนผู้สูงอายุในประเทศไทย จำนวน 409 โรงเรียน สำหรับผู้ให้ข้อมูลในแต่ละโรงเรียน คือ ประธานกรรมการ หรือผู้อำนวยการ หรือครูใหญ่ จำนวนโรงเรียนละ 1 คน ในการเลือกตัวอย่างผู้วิจัยใช้เทคนิคการการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน และเทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 20 คน ใช้วิธีคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนด และวิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยเทคนิคกลุ่มรู้จัก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ฉบับ คือ 1) แบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก 3) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการคำนวณหาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันของการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต อยู่ในระดับมากทุกด้าน และสภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุด ทุกด้าน
2. จุดแข็งของการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ ด้านบุคลากร ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านการบริหารจัดการ จุดอ่อน คือ ด้านงบประมาณ โอกาส คือ ด้านร่างกาย และด้านปัญญา ส่วนภาวะคุกคาม คือ ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม
3. กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วยกลยุทธ์หลัก จำนวน 4 ข้อ คือ (1) ปรับปรุงวัสดุอุปกรณ์ ให้อำนวยความสะดวกต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต (2) เร่งรัดพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (3) ส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และ (4) สนับสนุนให้มีการระดมทรัพยากร โดยมีกลยุทธ์รอง จำนวน 18 ข้อ

คำสำคัญ: โรงเรียนผู้สูงอายุ; ผู้สูงอายุ; การบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ; การพัฒนาคุณภาพชีวิต

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the current conditions and the desired conditions of administration in the elderly school according to the concept of life quality development, 2) to carry out a SWOT analysis (strength, weakness, opportunity, and threats) of the administration in the elderly school according to the concept of life quality development, and 3) to enhance and evaluate the quality of the administrative strategies in the elderly school according to the concept of life quality development. The methodology of this research is designed to be the multiphase mixed method. The sample size of quantitative research is up to 409 elderly schools. Detailed information about each elderly school was received from the committee chairman, the school director, or the headteacher. In sample selection, the researcher applied multi-stage and simple random sampling. The quota and purposive sampling proceeded for 20 experts to provide insight into the information using the known group technique. The tools in this research included 1) a questionnaire, 2) in-depth interviews, and 3) focus group recordings. The quantitative research's statistical analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and the calculation of the priority need index. For the qualitative research, the researcher analyzed the detailed information and summarized it in the descriptive research.

The research findings showed that:

1) The current conditions of the administration in the elderly school, according to the concept of life quality development, are at high levels in all elements.

2) The strengths of the administration in the elderly school, according to the concept of life quality development, are the personal, material, and management administration. For the weaknesses, it is part of the financial budget. The opportunities are the parts of the body and the wisdom. And, the threats are the parts of mentality, society, and environment.

3) The administration strategies in the elderly school consist of four sections: 1. to improve the material and equipment to facilitate the organization of activities and the development of life quality. 2. urgently develop the personnel to improve their knowledge and capability in creating quality life care for the elderly. 3. to support the administrative participation from all organizations, and 4. to support resource mobilization using 18 minor strategies.

Keywords: Elderly Schools; Elderly; Management of Elderly Schools; Development the Quality of Life

บทนำ

ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) โดยที่สัดส่วนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 19.8 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ขณะที่สัดส่วนวัยเด็กและวัยแรงงานจะลดลง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการ

เติบโตทางสังคม และเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563) เมื่อประชาชนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นงบประมาณส่วนหนึ่งของประเทศจะต้องถูกจัดสรรมาเพื่อใช้ในการดูแลผู้สูงอายุ เนื่องจากเป็นวัยที่มีสุขภาพร่างกายเสื่อมถอย ดังนั้นหลายประเทศที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้วได้ดำเนินนโยบายต่าง ๆ ในการดูแลผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นไม่ว่าจะเป็นด้านสวัสดิการ การสังคมสงเคราะห์ การบริการสาธารณสุข ด้านสาธารณสุข ด้านการจัดการศึกษา และการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งมีผลการศึกษาทางวิชาการยืนยันว่า การศึกษาและการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสามารถชะลอภาวะการเสื่อมของสมองได้ รวมทั้งป้องกันโรคซึมเศร้าอย่างได้ผล เนื่องจากผู้สูงอายุได้ออกไปมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม และเพื่อนฝูงวัย มีการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่น่าสนใจ มีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนผู้สูงอายุจัดขึ้น สามารถช่วยให้ผู้สูงอายุมีความกระตือรือร้น จิตใจเบิกบานเป็นการส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า และมีผลดีต่อสุขภาพทางกาย และสุขภาพทางจิตใจของผู้สูงอายุ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) สถิติผู้สูงอายุเฉลี่ยของคนไทยมีแนวโน้มที่จะยืนยาวขึ้นปัจจุบันคนไทยมีอายุเฉลี่ย 76 ปี (ผู้ชาย 73 ปี ผู้หญิง 81 ปี) ประมาณการว่าอีก 20 ปีข้างหน้า อายุเฉลี่ยของคนไทยจะยืนยาวถึง 79 ปี (ผู้ชาย 75 ปี ผู้หญิง 83 ปี) เมื่ออัตราเกิดมีแนวโน้มที่จะลดลง และอายุเฉลี่ยของคนไทยมีแนวโน้มที่จะยืนยาวขึ้น ประกอบกับคลื่นยักษ์ของ “ประชากรรุ่นเกดล้าน” กำลังเคลื่อนตัวกลายเป็นผู้สูงอายุ จะทำให้ในอนาคตประชากรไทยจะมีอายุสูงขึ้นเรื่อยๆ ขึ้นไปอีก ในปี 2565 ประเทศไทยจะเป็น “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์” เมื่อสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปี ขึ้นไป สูงขึ้นถึงร้อยละ 20 และในปี 2576 ประเทศไทยจะเป็น “สังคมสูงอายุระดับสุดยอด” เมื่อสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปี ขึ้นไป สูงขึ้นถึงร้อยละ 28 (ประชากรอายุ 65 ปี ขึ้นไปสูงขึ้นถึงร้อยละ 20) (สถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2562) นอกจากนั้น สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ดำเนินการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลลักษณะทางประชากรเศรษฐกิจ สังคม ภาวะสุขภาพ การเกื้อหนุน ตลอดจนลักษณะการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากครัวเรือนตัวอย่างทั่วประเทศ ระหว่างเดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2564 ซึ่งจากการสำรวจพบว่า ลักษณะทางประชากรของผู้สูงอายุในปี 2564 มีผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) จำนวน 13,358,751 คน หรือร้อยละ 19.6 ของประชากรทั้งหมด โดยแบ่งเป็นผู้สูงอายุชาย 5,974,022 คน (ร้อยละ 44.7) และผู้สูงอายุหญิง 7,384,729 คน (ร้อยละ 55.3) เมื่อแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุตามช่วงวัย พบว่า มีผู้สูงอายุวัยต้น (60 – 69 ปี) จำนวน 7,645,141 คน (ร้อยละ 57.2) วัยกลาง (70 – 79 ปี) จำนวน 3,942,668 คน (ร้อยละ 29.5) และวัยปลาย (80 ปีขึ้นไป) จำนวน 1,770,942 คน (ร้อยละ 13.3) ซึ่งในทุกช่วงวัยมีผู้สูงอายุหญิงมากกว่าชาย สำหรับแนวโน้มของผู้สูงอายุ พบว่า ประเทศไทยมีจำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยเพิ่มจากร้อยละ 6.8 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 19.6 ในปี 2564 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) ปัญหาการเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยาย ซึ่งมีปู่ ย่า ตา ยาย บุตร หลานอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วยสามี ภรรยา และบุตรเท่านั้น กล่าวคือ มีสมาชิกในครอบครัวอยู่กันไม่เกินสองรุ่น ซึ่งไม่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุที่เคยมีบุตรหลานคอยดูแล หรือคอยดูแลบุตรหลานให้ ปรากฏการณ์ดังกล่าว ทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถแสดงบทบาทต่างๆ ได้เกิดจากความรู้สึกที่ตนเองขาดคุณค่า ขาดความภูมิใจในตนเอง ทำให้เกิดเป็นปัญหาต่อเนื่องกับกลุ่มผู้สูงอายุในสังคมไทย ดังนั้นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ ควรที่จะส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีโอกาสทางการศึกษาโดยได้รับการศึกษาที่ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุ นับเป็นการจัดการศึกษาเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่จะช่วยทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสเรียนรู้ และร่วมกิจกรรมกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดภูมิปัญญา รวมถึงการพัฒนาตนเองในทุกๆ ด้านโดยโรงเรียนผู้สูงอายุ คือ แหล่งเรียนรู้บทเรียนชีวิตในวัยชรา ที่สำคัญโรงเรียนผู้สูงอายุนับเป็นวิธีการส่งเสริม และพัฒนาตนเองของผู้สูงอายุทั้งด้านการสร้างเสริมสุขภาพกายใจ

เป็นการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาทักษะ และการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุ กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่คุณสูงอายุสนใจ และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสา ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่คุณสูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นเพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่ากับชุมชน (อภิวัดชัย พุทธจร, 2564)

ทั้งนี้โรงเรียนผู้สูงอายุนั้นมีความหลากหลายทั้งสถานที่ รูปแบบการศึกษาและวิธีการหรือกิจกรรม ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ และปัญหาที่เกิดจากผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองได้บ้างและต้องการความช่วยเหลือ บางส่วนเนื่องจากปัญหาสุขภาพ ทำให้ไม่สะดวกที่จะเข้าร่วมกิจกรรมรวมถึงผู้ที่ช่วยเหลือตัวเองได้ดีแต่ไม่ชอบ ออกสังคมและกลุ่มที่ติดภารกิจทางบ้าน ดังนั้นจึงทำให้โรงเรียนผู้สูงอายุไม่ประสบกับผลที่คาดหวังไว้ว่า ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี มีศักยภาพพึ่งตนเองได้นานที่สุด นอกจากนี้โรงเรียนผู้สูงอายุยังมีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนท้องถิ่นที่แตกต่างกันไปเพื่อเป็นแหล่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ และคณะ, 2560) นอกจากนี้ ศูนย์พัฒนาการจัดการสวัสดิการสังคม ผู้สูงอายุ (ศพส.) ทั้ง 12 แห่ง ในประเทศไทย สังกัดกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้เริ่มมีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นภายในหน่วยงาน และยังรับผิดชอบในการทำหน้าที่กำกับดูแล และสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานอื่นๆ ที่ดำเนินงานด้านผู้สูงอายุอีกด้วย เช่น ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต และส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นต้น ในฐานะที่ศูนย์พัฒนาการจัดการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ (ศพส.) เป็นหน่วยงานหลักในการปฏิบัติงานด้านผู้สูงอายุโดยตรงการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุยังไม่สามารถนำนโยบายไปสู่ความสำเร็จตามที่กำหนดได้ โดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ การเข้าถึงบริการทั้งด้านความรู้ การดูแลสวัสดิการต่างๆ ผู้สูงอายุไม่สามารถเดินทางมาร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานที่ดำเนินการจัดการเรื่องต่างๆ ได้อย่างทั่วถึงเนื่องจากภาระค่าใช้จ่าย การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังจนเกิดภาวะติดเตียง ไม่มีลูกหลานดูแลหรือนำมาร่วมกิจกรรม ดังนั้นการผลักดันให้มีการดำเนินงานตามนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ จึงเป็นสิ่งสำคัญหากไม่สามารถนำนโยบายสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมหรือสามารถปฏิบัติได้ในระดับปฏิบัติการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้วนโยบายที่กำหนดมาก็จะไม่สัมฤทธิ์ผล (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2565) การวิจัยนี้จึงมุ่งที่จะนำเสนอแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อประโยชน์แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้นำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตนี้ เพื่อต้องการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ หรือเพื่อวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามของการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีพื้นที่การศึกษา คือ โรงเรียนผู้สูงอายุในประเทศไทย ทำการศึกษาทั้ง ๒ แบบ คือ เชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ทั้งนี้ผลที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดนโยบาย รวมทั้งการวางแผนทางการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถดำรงตนในสังคมได้อย่างเหมาะสม รวมถึงคุณประโยชน์ด้านวิชาการ เช่น นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษา ที่สามารถนำผลจากการศึกษาเชิงประจักษ์ในครั้งนี้ไปพัฒนาในทางวิชาการต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต

2. เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามของการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต

3. เพื่อพัฒนาและประเมินคุณภาพของกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต

วิธีดำเนินการวิจัย

แบบแผนของการวิจัยเรื่องนี้เป็นารวิจัยผสมวิธีแบบพหุระยะ (Multiphase Mixed Methods Research Design) ของ Creswell (2018)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โรงเรียนผู้สูงอายุในประเทศไทย มีจำนวนทั้งสิ้น 2,303 โรงเรียน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566) โดยแบ่งออกเป็น 4 ภาค ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 765 โรงเรียน ภาคกลาง จำนวน 438 โรงเรียน ภาคเหนือ จำนวน 828 โรงเรียน และภาคใต้ จำนวน 272 โรงเรียน

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โรงเรียนผู้สูงอายุในประเทศไทย สำหรับการคำนวณขนาดตัวอย่าง (Sample size) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณของ Yamane (1973) ด้วยความคลาดเคลื่อนที่ผู้วิจัยยอมรับได้เท่ากับ $\pm 5\%$ พบว่า ได้ขนาดตัวอย่างเท่ากับ 341 โรงเรียน ทั้งนี้ เพื่อป้องกันข้อมูลความผิดพลาดหรือสูญหาย และเพื่อให้ได้จำนวนตัวอย่างครบตามเกณฑ์ผู้วิจัยจึงได้เพิ่มขนาดตัวอย่างอีกร้อยละ 20 ตามข้อเสนอแนะของนงลักษณ์ วิรัชชัย (2555) ดังนั้น ขนาดตัวอย่างในการวิจัยจึงเท่ากับ 409 โรงเรียน ในการเลือกตัวอย่าง (Sampling technique) ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random Sampling) และเทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. ผู้สูงอายุ	จำนวน	1	คน
2. ผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ	จำนวน	2	คน
3. ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุ	จำนวน	2	คน
รวมทั้งสิ้น	จำนวน	5	คน

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) เป็น 5 กลุ่ม ได้แก่

1. ผู้สูงอายุ	จำนวน	3	คน
2. วิทยากรจิตอาสา	จำนวน	3	คน
3. ผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ	จำนวน	3	คน
4. ผู้บริหารกรมกิจการผู้สูงอายุ	จำนวน	3	คน
5. ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุ	จำนวน	3	คน
รวมทั้งสิ้น	จำนวน	15	คน

ทั้งนี้ การเลือกผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด และผู้วิจัยกำหนดใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยเทคนิคกลุ่มรู้จัก (Known group technique) เพื่อให้ได้รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant)

เครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) แบบมีโครงสร้าง และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลการวิจัยจากวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม เสนอไปยังนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลกับผู้อำนวยการหรือประธานกรรมการหรือครูใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุ โดยผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถาม ให้กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง หรือการส่งลิงค์ใน Google form ไปยังกลุ่มตัวอย่างเพื่อทำการตอบแบบสอบถาม

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำจดหมายขอความอนุเคราะห์จากวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม พร้อมแจ้งรายละเอียดวัตถุประสงค์การวิจัยและวัตถุประสงค์การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อยืนยันองค์ประกอบที่สำคัญในการนำไปวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญที่ผู้วิจัยได้เชิญมาประชุมสนทนากลุ่มได้บันทึกและลงมติ ด้วยเหตุว่าการสนทนากลุ่มต้องการฉันทามติของกลุ่ม (Consensus)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำหลักเกณฑ์สถิติประกอบการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการประมวลผล และนำเสนอโดยวิธีพรรณนาเพื่อใช้ในการบรรยายข้อมูลหรือผลลัพธ์จากการรวบรวมแบบสอบถาม โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) นอกจากนี้ใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) และการประเมินความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้วยการใช้เทคนิคหรือการคำนวณหาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index; PNImodified) ของสุวิมล ว่องวานิช (2558) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่า

1.1 การบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยภาพรวม มีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การบริหารจัดการมีสภาพปัจจุบันสูงสุดเป็นอันดับแรก โดยมีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.45) รองลงมาคือ บุคลากร ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.40) วัสดุอุปกรณ์ ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.46) และ งบประมาณ ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.49) มีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมากตามลำดับ

สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ ภาพรวม มีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.26) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า งบประมาณ มีสภาพที่พึงประสงค์สูงสุดเป็นอันดับแรก โดยมีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.87$, S.D. = 0.26) รองลงมาคือ การบริหาร

จัดการ ($\bar{X} = 4.81$, S.D.= 0.23) บุคลากร ($\bar{X} = 4.74$, S.D.= 0.25) และ วัสดุ อุปกรณ์ ($\bar{X} = 4.69$, S.D.= 0.25) มีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ

1.2 การพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยภาพรวม มีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D.= 0.44) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านร่างกาย มีสภาพปัจจุบันสูงสุดเป็นอันดับแรก โดยมีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D.= 0.48) รองลงมาคือ ด้านปัญญา ($\bar{X} = 4.18$, S.D.= 0.45) และ ด้านสังคม ($\bar{X} = 4.17$, S.D.= 0.44) มีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิต ภาพรวม มีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.74$, S.D.= 0.33) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านสังคม มีสภาพที่พึงประสงค์สูงสุดเป็นอันดับแรก โดยมีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.81$, S.D.= 0.54) รองลงมาคือ ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 4.71$, S.D.= 0.28) และด้านปัญญา ($\bar{X} = 4.71$, S.D.= 0.30) มีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามของการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่า

2.1 จุดแข็งของการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ ด้านบุคลากร ($PNI_{modified} = 0.18$) ด้านวัสดุ อุปกรณ์ ($PNI_{modified} = 0.18$) และด้านการบริหารจัดการ ($PNI_{modified} = 0.17$) ส่วนจุดอ่อนการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ ด้านงบประมาณ ($PNI_{modified} = 0.24$)

2.2 โอกาสของการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ ด้านร่างกาย และด้านปัญญา ($PNI_{modified} = 0.13$) ส่วนภาวะคุกคามของการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ($PNI_{modified} = 0.15$)

วัตถุประสงค์ที่ 3 การพัฒนาและประเมินคุณภาพของกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่า

3.1 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต ประกอบด้วย กลยุทธ์ที่ 1 ปรับปรุงวัสดุ อุปกรณ์ ให้อำนวยความสะดวกต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต กลยุทธ์ที่ 2 เร่งรัดพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และกลยุทธ์ที่ 4 สนับสนุนให้มีการระดมทรัพยากร

3.2 การประเมินคุณภาพของกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่า ความเป็นประโยชน์ (Utility) ความเป็นไปได้ (Feasibility) ความเหมาะสม (Propriety) และความถูกต้อง (Accuracy) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากผลงานวิจัยสามารถนำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่เพื่อนำไปใช้เป็นประโยชน์ในทางวิชาการได้จริงตามที่จะอธิบายดังต่อไปนี้

การบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ มีความต้องการจำเป็นในเรื่องงบประมาณเพื่อการบริหารให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นส่งผลให้การบริหารด้านบุคลากร ด้านวัสดุ อุปกรณ์ และด้านการบริหารจัดการดียิ่งขึ้น ส่วนการพัฒนาคุณภาพชีวิต ประกอบด้วย ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านร่างกาย และด้านปัญญา ผู้สูงอายุอาจได้รับอยู่แล้วย่อมต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในบริบทสังคมผู้สูงวัย เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ควรนำกลยุทธ์หลักทั้ง 4 กลยุทธ์ไปปรับใช้ในการพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุและประเมินตามตัวชี้วัดของแต่ละกลยุทธ์หลักและจัดทำแผนพัฒนาผู้บริหารหรือผู้รับผิดชอบโรงเรียนต่อไป

1.2 จากผลการวิจัย พบว่า การบริหารการจัดการเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์ และการบริหารงานบุคลากรมีความต้องการจำเป็นสูง จึงควรนำกลยุทธ์ปรับปรุงวัสดุ อุปกรณ์ ให้อำนวยความสะดวกต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต และกลยุทธ์เร่งรัดพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ลงสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และให้ความสำคัญกับการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ ส่วนงานบุคคลควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรให้มีมาตรฐานวิชาชีพ และความรู้ความสามารถ รวมทั้งการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล

1.3 ควรมีแนวทางการบริหารโครงสร้างของโรงเรียนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยนำกลยุทธ์ส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และสร้างเครือข่ายในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนสำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยการนำกลยุทธ์สนับสนุนให้มีการระดมทรัพยากรเป็นแนวทางในการสนับสนุน ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมทักษะสำหรับผู้สูงอายุ

1.4 สามารถนำตัวชี้วัดของแต่ละกลยุทธ์ ไปเป็นกรอบและสร้างแบบประเมินคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพ ประสิทธิผลการบริหารจัดการได้จากการศึกษา พบว่าบุคลากรในการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ มีจำนวนไม่เพียงพอในการบริหารโรงเรียน จึงควรมีการเพิ่มอัตรากำลังของบุคลากรให้เหมาะสมกับภาระงานจากการขอความร่วมมือภาคีเครือข่ายทางสังคมอื่นๆ ที่มีพื้นที่ตั้งใกล้เคียงโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อทำให้การบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษา พบว่างบประมาณที่ทางรัฐจัดสรรให้มีจำนวนไม่เพียงพอเท่าที่ควร ดังนั้นผู้อำนวยการและคณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุควรแสวงหาเครือข่ายกับบุคคลหรือองค์กรทั้งภายในพื้นที่และภายนอกพื้นที่เพื่อขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณ ทรัพยากร และอุปกรณ์ เพื่อให้โรงเรียนผู้สูงอายุมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและรัฐควรให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณให้แก่โรงเรียนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น เพื่อให้เพียงพอสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ ของโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่งผลให้โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถบริหารโรงเรียนได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ

2. ควรออกแบบเป็นวิจัยปฏิบัติการ โดยการนำกลยุทธ์หลักทั้ง 4 กลยุทธ์นำไปสอบถามเพื่อประเมินตัวชี้วัดหรือทำการวิจัยเชิงปริมาณต่อไป

3. ควรออกแบบเป็นการวิจัยที่ใช้สถิติขั้นสูง เพื่อหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในลักษณะโมเดลสมการโครงสร้างของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในยุคดิจิทัล (SEM) เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566). *ทะเบียนโรงเรียนผู้สูงอายุ ปี 2564*. สืบค้นเมื่อ 12 เมษายน 2566, จาก https://www.dop.go.th/thai/service_information/1/14
- นางลักษณ์ วิรัชชัย. (2555). *วิธีการที่ถูกต้องและทันสมัยในการกำหนดขนาดตัวอย่าง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ และคณะ. (2560). โรงเรียนผู้สูงอายุกับการพัฒนาศักยภาพในชุมชนท้องถิ่นอีสาน. *วารสารสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร*, 14(1), 133-162.
- สถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2562). *รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทยประจำปี 2562*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). *วิเคราะห์และสรุปสถานการณ์จากชุดข้อมูลกลางเรื่องผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). *การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2564*. สืบค้นเมื่อ 12 เมษายน 2566, จาก https://www.dop.go.th/download/knowledge/th1687612748-2406_0.pdf
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิวัฒน์ พุทธจร. (2564). การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้วยหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดอุดรธานี. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์*, 8(3), 250-263.
- Creswell, J. W. (2018). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (5th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Yamane, T. (1973) *STATISTICS An Introductory Analysis*. (3rd ed). New York: Harper and Row.